

KERTINĖ PARAŠTĖ

„Kryžminės srovės“

— Vidurio Europos metraštis

Per pastaruosius dešimt metų pagrindinis Vidurio Europos kultūros balsas Amerikoje ir Europoje buvo metraštinis anglų kalba *Cross Currents* (Kryžminės srovės). Jo redakcija Lietuva, Latvija ir Estiją visad laikė ne „Tarybų Sąjungos“ ar „Rytų Europos“, bet Vidurio Europos dalimi. „Kryžminių srovių“ patarėjų komitete buvo atstovaujama žymiesiems šios kultūrinės erdvės autoriams Czesław Milosz, Jozef Skvorecki, Tomui Vencloviui ir kitiems.

Metraštinė programa ir jo veidą prieš dešimt metų suformavo Czesław Milosz ir čekų rašytojas Milan Kundera. Milosz'as aptarė Vidurio Europą kaip kultūrinį organizmą, kurio paskiras dalis sieja bendros praeities prisiminimai ir pastanga išlaikyti savo tapatybę, po to, kai ginklai ir didžiųjų galybių pakta šią sritį įstūmė į Rytų orbitą.

Kundera tvirtino, kad po Antrojo pasaulinio karo Vakariai aplėdo Vidurio Europą. Maskvos „ilgametė, nuosekli ir kantri strategija siekė šią sritį transformuoti ir ją perkelti į kitos civilizacijos sferą“. Kunderos nuomone, visa tai, kas Vakarams buvo būdinga nuo Renesanso laikų — tolerancija, metodologiška abejonė, pluralizmas — buvo pasmerkta ir turėjo pranykti. Tačiau jis matė ir galingą vilties versmę — Vidurio Europoje augantį kultūrinį sąmoningumą. Jis priminė metraštinę skaitytojų, kad „politiniai režimai tėra efemeriški, bet civilizacijos sienas nubrėžia šimtmečiai“.

Vadovaujantis tokia Milosz'o ir Kunderos dvasia, metraštinis telkė savo žvilgsnį į Vidurio Europos kultūros pagrindus, kritikavo Vakarų abejingumą jos likimui ir tapo tribūna Vakarų bei Rytų europiečių kultūriniam dialogui. Dešimtas metraštinis numeris išėjo revoliucinių pasikeitimų Vidurio Europoje metu. Pasikeitė ir „Kryžminių srovių“ išvaizda bei leidėjas — iš University of Michigan metraštį perėmė Yale universiteto leidykla.

„Buvusios kultūrinės ir politinės sovietų imperijos kolonijos dabar laisvos“, įžanginiame

straipsnyje rašo redaktorius Ladisław Matejka. „Daugelis buvusių disidentų, kurių raštai buvo spausdinami *Kryžminės srovės*, tapo politiniais vadovais ir dabar bando naujai aptarti politines ir kultūrinės vertybes savo išlaisvintose šalyse. Tai staugi laisvė labai pagyveno intelektualinį gyvenimą, ir Vidurio Europa šiandien vėl tapo labai įdomi sritis. Ji nebėra grupė tautelių, pasyviai priimančių savo likimą joms įbruktoje politinėje aplinkoje, bet pagyvėjusi sritis, kurioje susitinka kultūros, nuo Baltijos iki Viduržemio jūros — slavai, baltai, vokiečiai, žydai, vengrai ir Balkanų tautos“.

Metraštinio redaktoriaus į Vidurio Europos ateitį žvelgia optimistiškai, joje mato atgijusias įvairių įtakų sroves, produktyvesnę ir dėmesio vertą kultūrą. Politinių sienų klausimas jam nekelia rūpesčių — jas, sako Matejka, nubrėžia vidiniai veiksniai, Vidurio-Rytų Europos kultūrinių tradicijų poveikis.

Šios gausios srovės ir tradicijos kryžiuojasi dešimtajame metraštinio numeryje, kuris aprėpia tautiškumą ir dadaizmą, marksizmą ir Masaryk'ą, naująją Vokietiją, Vengriją, Jugoslaviją, Bukoviną bei čekų-žydų-vokiečių kultūros simbiozę Prahoje. Baltijos šalims šiame numeryje atstovauja Rimvydo Šilbajorio straipsnis: „Lietuva — tapatybės klausimas“. Autorius suabejoja, ar lietuviai savo tapatybę bei konkrečią programą ateičiai galės išsemti iš „giles mitologinės sąmonės šaltinio“. Jo manymu, laikui bėgant susiformavusi tapatybė — ipročiai, vertybės, nuomonės apie kalbą ir istoriją — net galinčios sutvirtinti menkavertiškumo kompleksą, kuris leidžia nieko neveikti.

Šilbajoris teigia, jog „ryžtingas lietuvių tautos žingsnis atstatyti savo politinę nepriklausomybę, nepaisant visų kliūčių, buvo pirmas tikrai naujas tautos pasisakymas po ilgos pertraukos. Lietuvių tautos atstovai, kurie pakilo ir paskelbė savo laisvę, tuo veiksmu parodė, kad jie ir jų šalis žino, kas jie yra“.

jp

Litas, mokesčiai ir užsienio investicijos Lietuvoje

Galimybės ir pavojai

EDVARDAS L. BUBNYS

Pirmiausia norėčiau padėkoti Ateities savaitgalio rengėjams už pakvietimą skaityti šį pranešimą apie nepriklausomos Lietuvos ekonominę ateitį. Jau praėjo trys mėnesiai, kai rugpjūčio mėnesį grįžau iš vienuolikos mėnesių viešnagės Lietuvoje; šios viešnagės metu turėjau galimybę kelis kartus aplankyti St. Peterburg (buvusį Leningradą) ir Maskvą. Per šiuos tris mėnesius turėjau laiko pamąstyti apie tai, kas įvyko, kas vyksta, ir kas gali toliau įvykti šioje pasaulio dalyje.

Kaip ir visame pasaulyje, ten spaudos pirmuosiuose puslapiuose aprašomi dramatiški įvykiai Lietuvoje ir buvusioje Sovietų Sąjungoje, kai tuo tarpu mažiau sensacingi, bet esminiai ekonominiai motyvai yra dažniausiai neteisingai arba paviršutiniškai interpretuojami. Toks ekonominių diskusijų vaidmens žeminimas vyksta netgi palyginti turtingoje šalyje kaip JAV; toks panašus rimtų diskusijų žeminimas neturtingoje Lietuvoje 1990-1991 metais yra grėsmingas.

Mano tikslas yra informuoti jus apie užsienio investicijų galimybes Lietuvoje ir jas tykančius pavojus. Mes pradėsime nuo popierinių pinigų cirkuliacijos vakarietiško makroekonominio principų aptarimo, nes tai tampriai susiję su lito įvedimu. Mano antra pranešimo dalis apibūdina pagrindinius užsienio investicijų aspektus tokiose šalyse kaip Lietuva. Kokie motyvai skatina Amerikos tarptautines akcines bendroves (Multinational Corporations — MNC) didinti savo tarptautinį biznį? Kaip gali užsienio investitoriai pasipelninti, panaudodami pigiai apmokamą, palyginti neproduktyvų vietinių lietuvių darbą? Kaip šias investicijas paveikia konvertavimo kuro rizika, mokesčių struktūra ir esami reguliuojantys įstatymai? Pagaliau aš rizikuosiu, pasiūlydama kitių lietuvių autorių mintimis, prognozuoti, kokios pramonės šakos gali turėti geriausias perspektyvas užsienio investitoriams. Pramonės šakų ir įmonių pelningumo analizė JAV vertybinių popierių biznyje yra labai rizikingas dalykas. Bandydamas atlikti panašią prognozę mažai, tik ką, atgavau-

siai nepriklausomybę, ekonomiškai atsilikusiai valstybei, rizikuojau susilaukti nemažos kritikos.

Litas ir pinigų paklausos teorija

Su politiniu Sovietų Sąjungos irimu 1991 metais atėjo ir ekonominis rublio žlugimas. Kadangi Maskva vis daugiau išleidia popierinių pinigų apmokėti savo skoloms, infliacijos spiralė auga. Todėl iš to kylantis chaosas darosi panašus į hiperinfliacinę situaciją Vokietijoje 1919-1924 metais Weimar'o Respublikos laikais.

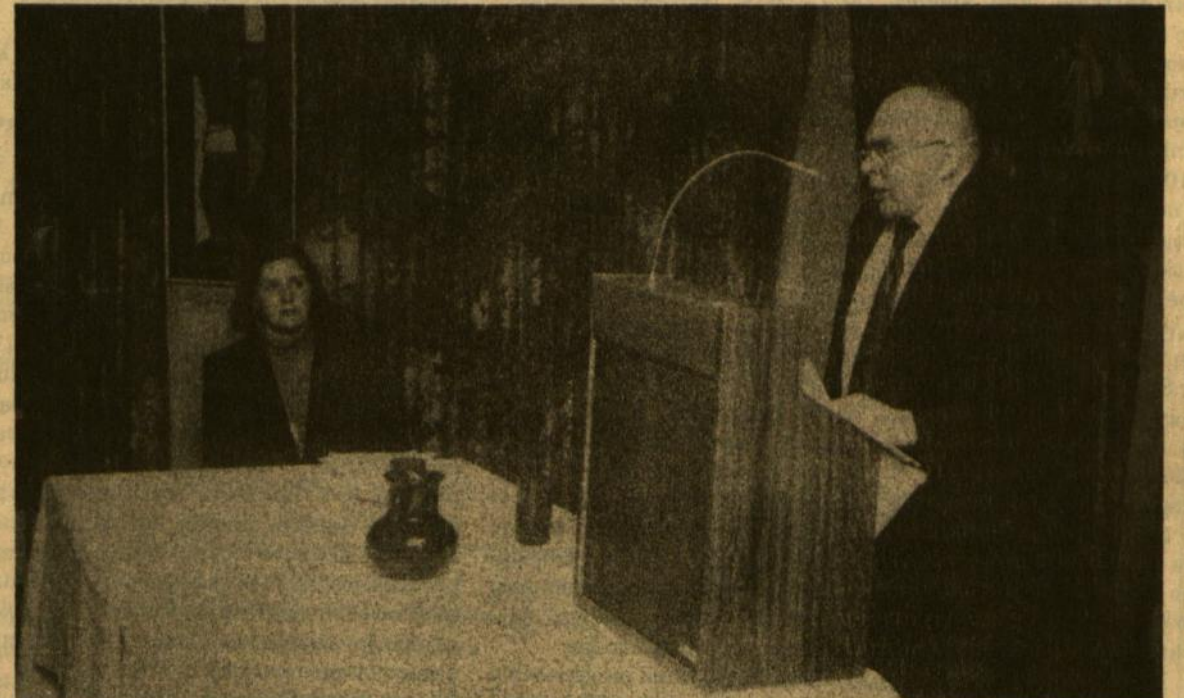
Profesorius Jeffrey Sachs, žinomas Harvard'o universiteto ekonomistas ir Lenkijos vyriausybės konsultantas, neseniai pasiūlė, kad trys Baltijos respublikos kiek galima greičiau įsivestų nuosavas valiutas. Tai jas apsaugotų nuo Maskvos ekonominių ir politinių hiperinfliacinių veiksmų naštų.

Tokioje situacijoje yra labai svarbu, kad Lietuvos vyriausybė suprastų ryšį tarp pinigų pasiūlos/paklausos ir ekonominio augimo. Priešingu atveju, jie ves ekonominę ir vieną ar kitą kraštinumą. Vieną jų sąlygoja per mažą pinigų pasiūlą, atvedanti prie recesijos ir didelio nedarbo. Kita — per didelę pinigų pasiūlą, atvedanti prie kylančios infliacijos spiralės.

Tradicinė pinigų pasiūlos teorija, kuri remiasi pinigų pasiūlos/paklausos ir ekonominio augimo — $MV = PY$, kur M = pinigų paklausa (money demand), V = apyvartumas arba cirkuliacija (velocity or circulation), matuojama vidutiniu skaičiumi kartų panaudojimo kiekvieno lito iš pinigų atsargų pajamų generavimo procese, P = bendras kainų lygis (netiesioginis infliacijos matas), ir Y = realios valstybės pajamos (tiesioginis valstybės realių prekių ir paslaugų gamybos matas). Pavyzdžiui, jei realios valstybinės pajamos (Y) Lietuvoje yra 500 milijonų litų, kainų lygis (P) yra 2.0, tad PY = nominalios valstybinės pajamos — = 1,000 milijonų (1 milijonas arba 1 milijardas) litų. Jei kiekvienas litas per metus pajamų generavimo procese pereina iš rankų į rankas vidutiniškai 5 kartus, tada pinigų paklausos pusiausvyra ekonomijoje būtų $M = PY/V = (2) (500 \text{ milijonų}) / 5 = 200 \text{ milijonų litų}$.

Tarkime, kad centrinis bankas nusprendžia padidinti pinigų pasiūlą 50%, iki 300 milijonų litų. Kadangi apyvartumas yra visai pastovus per tą laiką, net neišsivystusiose šalyse nominalių valstybinių pajamų lygis pakiltų iki (5) (300 milijonų litų) = 1,500 milijonų litų (1.5 milijonų arba milijardą litų). Jei ekonomijos produktyvumas taip nepakils iki tol, kad būtų $Y = 500$ milijonų litų, tai visą pinigų pasiūlos padidėjimą absorbuos 50% infliacijos koeficientas nuo $P = 2.0$ iki $P = 3.0$.

Net jeigu darbo ir kapitalo produktyvumas paauga, sakykime,

Dr. Edvardas L. Bubnys, Suffolk universiteto Boston'e School of Management finansų departamento profesorius, skaito paskaitą Ateities savaitgalio programoje 1991 m. lapkričio 17 d. Ateitinių namuose, Lemonte, Illinois. Kairėje: paskaitos komentatorė ir diskusijų vadovė Audra Kubiliūtė.

Jono Kuprio nuotrauka

10% tais metais, naujas $Y = 500 (1.10) = 550$ milijonų litų, tada kainų lygis iki tol išaugs 36% nuo $P = 2.0$ iki $P = 1,500/550 = 2.73$. Iš tikrųjų vienintelis būdas užkirsti kelią infliacijai, esant tokiam 50% pinigų pasiūlos padidimui — tai reikia turėti produktyvumo augimą taip pat lygų 50%, nuo $Y = 500$ milijonų litų iki $Y = 1,500/2 = 750$ milijonų litų. Toks metinis augimo tempas yra neįmanomas net Azijos šalyse, kuriose darbo jėga yra labai skatinama stiprios etikos.

Čia dar prileidžiu Lietuvos centrinio banko ir politinės ekonominės vadovybės supratimą, kokios jautrios yra kainos padidėjusiai popierinių pinigų cirkuliacijai. Pinigų pasiūlos augimo tempai JAV yra maždaug vidutiniškai apie 3-5% per metus. Lito įvedimas į Lietuvos pinigų pasiūlą turės būti tampriai susijęs su jo konvertavimu į JAV dolerį, su valstybine aukso pasiūla arba su tam tikra šių dviejų minėtų veiksmų kombinacija. Bet kuriuo atveju yra svarbu, kad sprendimai, susiję su pinigines valiutos pasiūla, būtų daromi, remiantis rimtais ilgalaikiais ekonominiais pagrindais, bet ne paviršutiniškai, trumpalaikė politinė nauda.

Užsienio investicijos Lietuvoje: keletas kritikos minčių

Kiekvieną semestrą universitetuose per pirmą naujo Investicijų analizės kurso paskaitą mes mokome finansų srities studentus, kad yra trys veiksniai, įgalinantys investitorius užsidirbti kompensaciją už jų piniginių kapitalo investavimą į realius projektus arba vertybinių popierių pirkimo riziką vietinėse arba užsienio rinkose. Tokie veiksniai yra: pinigų laiko vertė (kompensuojama, uždirbant vadinamą realią pelno normą), laukiamas pinigų perkamosios galios sumažėjimas šeiminingo valstybėje (kompensuojama, uždirbant laukiamos infliacijos normą) ir projekto rizikos laipsnis, apiman-
tis konvertavimo kuro riziką (kompensuojama, uždirbant rizikos premiją). Bendra bet kurios investicijos pelno norma yra lygi sumai pelno normų už pinigų laiką, infliacijos normą ir rizikos premiją.

Užsienio bizniai pajęgtų įeiti į Lietuvos rinką, eksportuodami savo gатовus produktus (iš Vokietijos, Švedijos, Danijos, Anglijos, JAV ir kitur) arba tiesiogiai investuodami kapitalą į Lietuvą.

Eleonora Marčiulionienė

„Tau, Lietuva“, 1991
Keramikla, 28" x 30"

Iš šių metų lietuvių dailininkų tradicinės Vasario 16-osios parodos „Dailė '92“, kuri buvo atidaryta Čiurlionio galerijoje, Chicago'je, vasario 14 dieną.

Šiame numeryje:

Vidurio Europos kultūros metraštinis • Litas, mokesčiai ir užsienio investicijos Lietuvoje • Irenos Milkevičiūtės, Vaclovo Daunoro ir Roberto Bekionio koncertai Amerikoje • Aleksandro Radžiaus eilėraščiai • „Dailė '92“ • Nuomonės ir pastabos • Chicago's teatruose.

Bet kuriuo atveju užsienio kompanijos arba individai tai daryti gali turėti daugiau negu vieną motyvą. Pagal J. Madura (*International Financial Management*, St. Paul, MN: West Publishing Co., 1991) tai gali apimti norą: 1) patraukti naujus paklausos šaltinius; 2) įeiti į naujas rinkas, kuriose įmanoma gauti perteklinį pelną; 3) pasinaudoti didelio masto ekonomijomis; 4) panaudoti gamybos užsienio veiksmus, žaliavas ir technologijas; 5) pasinaudoti monopolistinėmis pranašumais; 6) pasinaudoti tarptautiniu diversifikavimu; 7) reaguoti į kintančią lito vertę; 8) reaguoti į prekybinius sutrikimus esamose eksporto rinkose; 9) turėti politinę naudą, jei Lietuvos vyriausybė nekontroliuos produktų kainų.

Vakarų investitoriai Lietuvoje arba kitose buvusios Sovietų Sąjungos respublikose patyrė dvejų rūšių vietinės valiutos riziką: konvertuojamumo trūkumą ir konvertuojamų valiutų kintančio konvertavimo kuro riziką. Pirmą problemą bus greitai išspręsta Lietuvoje su lito cirkuliacija, ji konvertuojant į Vakarų valiutas pastoviu arba kintančiu konvertavimo kursu. Bet gali net būti apsaugojama nuo tokios minkštos valiutos, kaip rubliai, naudojant prekių barterinius mainus. Pepsi-Cola akcinė bendrovė taip daro, vedama biznį su rusais.

Tolimesnė konvertavimo kuro rizikos problema yra bendra visoms plačiai visame pasaulyje prekiaujančioms valstybėms. Kintantys arba rinkos nustatomi konvertavimo kursai dominuoja pasaulinėje prekyboje nuo 1971-1973 metų JAV ir Vakarų Europos centrinių bankininkų sprendimo panaikinti fiksuotus konvertavimo kursus. Greta tos pačios rizikos, kurią patiria vietiniai investitoriai su projektais arba vertybiniais popieriais, užsienio investitoriai susiduria su tikimybe atsiimti savo pinigus iš Lietuvos mažesniu arba didesniu konvertavimo kursu. Pakaks šio paprasto pavyzdžio.

Tarkime, 2001 metų sausio 1 dieną Lietuvos ekonomija yra pakankamai stabili, kad litas keičiamas į JAV dolerį kursu: 10 litų = \$1. JAV milijonierius Robert Smith investuoja \$100 milijonų (Nukelta į 2 psl.)

Litas, mokesčiai ir užsienio investicijos Lietuvoje

(Atkelta iš 1 psl.)

vienerių metų projekta, kuris uždirba 10% vietinę pelno normą per metus. Rezultatas: jo doleriai pavirsta 1,000 milijonų (1 milijonų/milijardų) litų ir duoda pelną 1,000(1.10) = 1,100 milijonų (1.10 milijonų/milijardų) litų 2001 m. gruodžio 31 d. Ši pelno norma yra kompensuojama Smith'ui už pinigų laiko vertę, lito laukiamos infliacijos ir projekto vidaus rizikos premija.

Dabar tarkime, kad konvertavimo kursas yra stabilus per 2001-uosius metus, taigi jis lieka 10:1 gruodžio mėnesį. Smith konvertuoja savo litus į 1,100/10 = \$110 milijonų ir iš tikrųjų uždirbo \$110/\$100 - 1 = 10% užsienio pelno normą.

Panagrinėkime kitą alternatyvą: tarkime, kad pagrindinė infliacinė krizė šiais metais Lietuvoje salygoja lito nuvertinimą iki 20 litų už \$1 gruodžio 31 dieną. Dabar Smith gali savo litus konvertuoti į 1,100/20 = \$55 milijonus, iš tikrųjų uždirbdamas \$55/\$100 - 1 = 45%.

Panagrinėkime trečią alternatyvą: tarkime, kad JAV ekonomija patiria tokį pagrindinį dolerio nuvertėjimą, kad konvertavimo kursas pasikeičia nuo 10:1 iki 5 litų už \$1 gruodžio 31 dieną. Dabar litas yra stipresnė valiuta negu metų pradžioje, ir Smith gali konvertuoti savo uždirbtus litus į 1,100/5 = \$220 milijonus, iš tikrųjų uždirbdamas \$220/\$100 - 1 = 120%.

Užsienio investoriai Lietuvoje turės naudoti, jei Lietuvos lito vertė sustiprės, palyginus su investitoriaus šalies valiuta. Be to, litui stiprėjant, Lietuvos investoriams bus mažiau pelninga investuoti užsienio šalyse. Pirmoji esama ir netolima ateities kapitalo trūkumo problema Lietuvoje yra didesnė, o antroji problema yra palyginti mažesnė.

Finansų ekonomistai nustatė, kad valiutos infliacijos norma daro pagrindinį poveikį jos konvertavimo į kitas valutas kursui. Tai atsitinka per palūkanų normos paritetinį ryšį tarp dviejų valiutų. Todėl Lietuvoje, kaip ir kitur, centrinio banko sprendimai apie popierinių litų pasiūlą turės pagrindinę įtaką konvertavimo kursui ir JAV dolerius ir kitas valutas.

Kitas svarbus veiksnys, darantis įtaką užsienio investicijoms, yra apmokestinimo lygis. JAV federaliniai ir valstybių pajamų mokesčiai yra progresyviniai. Ribiniai mokesčių tarifai 15%, 28% ir 33% yra taikomi palyginus kylančiam asmeninių pajamų lygiui. Akcinio bendrovių mokesčių tarifai yra 15%, 25%, 34% ir 39% skirtingiems pajamų lygiams. Lietuvos pajamų mokesčių tarifai taip pat yra progresyviniai. Iki 1991 metų rugpjūčio pradžios jie buvo 18%, 20%, 24%, 28% arba 33%, priklausomai nuo asmens mėnesinių pajamų lygio ir šaltinio. Atsižvelgdama į keleto ekspertų rekomendacijas (tarp jų ir manąsias — žr. *Atgimimas*, 1991 m. liepos 4-11 d.), vyriausybė padidino neapmokestinamų pajamų lygį nuo 100 rb iki maždaug 300 rb. Nustatyto pragyvenimo minimumo lygis tuo metu buvo 255 rb. per mėnesį. Su besitęsiančia rublio infliacija jų apmokestinamų pajamų ribos turės nuolat kilti, kad būtų koreguojama, kylant nominalioms pajamoms. Toks procesas automatiškai vyksta JAV nuo 1986 metų mokesčių reformos.

Lietuvoje problema yra baisiai netolygus pajamų pasiskirstymas, kurį salygoja 50 metų gyvavusi komunistinė sistema. Mažiausiai 75% gyventojų yra ties žemiausia apmokestinamų pajamų riba, su infliacija šis skaičius net kyla. Aš įrodinėju, kad 18% minimalus ribinis

mokesčių tarifas yra labai aukštas tokioje šalyje, kurioje reikia didinti vidurinę klasę. Priešingai — aukščiausias ribinis tarifas 33% yra žemas, palyginus su dauguma Vakarų Europos valstybių. Lietuva turėtų sumažinti savo žemiausią ribinį tarifą iki ne daugiau kaip 15%, o gal ir dar žemiau. Ji taip pat turėtų sekti išsivysčiusių šalių pavyzdžiu, nustatant maksimalius ribinius tarifus: Japonija — 75%, Prancūzija — 65%, Didžioji Britanija — 60%, Vakarų Vokietija (prieš susivienijimą) — 56%, Švedija — 44% arba Danija — 40%.

Aš taip pat pasiūliau, kad jie pakeistų akcinio bendrovių mokesčių tarifus pagal progresyvinę mokesčių sistemą. Viduryje rugpjūčio šis mokesčio tarifas buvo 29% visiems akcinių bendrovių pajamų lygiams. Tam, kad būtų skatinamos investicijos, aš manau, jog mažesniems firmoms turėtų būti duodamos mokesčių tarifo lengvatos. Ir tuo tarpu „Mažų įmonių skatinimo įstatymas“, kuris sumažina ribinį mokesčių tarifą iki 1/10 normalaus lygio pirmus dvejus metus ir iki 3/10 — trečiais metais, Lietuvoje yra svarstomas; „mažumo“ kriterijus yra darbuotojų skaičius įmonėje.

Pavyzdžiui, nauja projektavimo firma, kurioje dirba 25 žmonės yra vadinama „maža“ ir mokėtų 2.9% mokesčių nuo savo pajamų. Tuo tarpu jos apmokestinamos pajamos yra 1,000,000 litai, o po mokesčių sumokėjimo firmai liktų 1,000,000 (1.029) = 971,000 litų. Tarkime, ši firma tais pačiais metais išsiplėčia ir pasamdo dar 5 darbuotojus. Ji dabar jau pateks į „didelių“ firmų kategoriją ir nebebus tokios pačios mokesčių nuolaidos. Jos pajamos, sumokėjus mokesčius, dabar būtų tik 1,000,000(1.29) = 710,000 litai, neįskaitant kitų mokesčių rūšių, tokių kaip socialinio draudimo. Šis „mažumo“ kriterijus yra savavališkas, pasiūlytas geranorių žmonių, mano asmeniškai pažįstamų Ekonomikos Ministerijoje, bet sunkiai pateisinamas ekonomiškai. Tiesiant ankstesnį pavyzdį, toji firma gali nuspręsti nesiplėsti, tuo apribodama ekonominį augimą, arba gali tiesiog slepti darbuotojų skaičiaus padidėjimą, falsifikuodama savo ataskaitas.

Net Vakarų pramonės organizavimo ekspertai nusprendė, kad sunku atskirti „mažumą“ pagal darbuotojų skaičių. Geriausias ir lengviausias pritaikomas kriterijus yra akcinės bendrovės uždirbtų pajamų lygis, kaip buvo nustatyta Estijos akcinių bendrovių mokesčių įstatyme iki rugpjūčio vidurio. Akcinėms bendrovėms, kurių pajamos viršija 500,000 rb., mokesčio tarifas yra 15%; pajamoms tarp 500,000 rb. ir 1 milijono rb. mokesčio tarifas yra 23%; pajamoms daugiau negu 1 milijonas rb. maksimalus mokesčio tarifas yra 30%. Jei mūsų kolegos baltai, estai, gali priimti tokį įstatymą, skatinantį mažas firmas, tai kodėl Lietuva negali?

Zinoma, potencialūs užsienio investoriai yra daugiau susirūpinę įstatymais, reguliuojančiais jų veiklą. Užsienio investicijų įstatymas Lietuvoje buvo priimtas 1990 metų gruodžio mėnesį ir veikė bent jau iki 1991 metų rugpjūčio vidurio. Mokesčių nuolaida, leidžiama šiuo įstatymu, remiasi ankstesniu 35% (ne 29%) pastoviu mokesčių tarifą akcinėms bendrovėms. Šio įstatymo esmė sudaro skatinimas daugiau ar mažiau lygiavertės finansinės partnerystės tarp užsienio investorių ir Lietuvos vietinių kapitalistų.

Įstatymas tai skatina, atleidamas bendras įmonės, tenkinančias jo nustatytas sąlygas,

Dalis klausytojų Ateities savaitgalio programoje Ateitininkų namuose Lemont'e, 1991 m. lapkričio 17 d. per dr. Edvardo L. Bubnio paskaitą. Pirmoje eilėje: dr. Petras Kisieliū, dr. Feliksas Palubinskas, dr. Bubnio koreferentas. Antroje eilėje (antras iš kairės): Viktoras Naudžius, toliau — Kazys Pabedinskis, Marija Remienė, dr. Adolfas Damušis, Jadvyga Damušienė, dr. Juozas Meškauskas.

keleriems metams nuo pajamų mokesčio ir sumažindamas pastovų mokesčio tarifą vėlesniais metais žemiau normalaus lygio. Be to, įstatymas visur užsienio investorių uždirbtus dividendus bet kokiomis sąlygomis atleidžia nuo pajamų mokesčio.

Remiantis ankstesniu 35% pastoviu akcinių bendrovių pajamų mokesčio tarifu, bendros įmonės su užsienio pradinio kapitalo panaudojimu tarp 0-10% arba tarp 90-100% neturi jokios mokesčio tarifo nuolaidos; jos mokėtų 35% nuo savo metinių pajamų. Bendros įmonės, uždirbančios 100% savo pajamų iš savo produkcijos (ne iš prekių perpardavimo arba supirkimo), kuriose pradinio užsienio kapitalo panaudojama tarp 10% ir 25% arba tarp 75% ir 90% viso kapitalo, yra vieneriems metams visiškai atleidžiamos nuo pajamų mokesčio mokėjimo. Iš jų būtų reikalaujama kitais metais mokėti mokesčius pagal 25% pastovų mokesčių tarifą. Įstatymas duoda daugiausia nuolaidų bendroms įmonėms, turinčioms tarp 25% ir 75% užsienio kapitalo ir uždirbančioms visas pajamas iš savos produkcijos. Šioms bendroms įmonėms leidžiama nemokėti pajamų mokesčio trejus metus, po to mokėti mokesčius pagal pastovų 20% mokesčių tarifą, kol bus išlaikoma minėta užsienio kapitalo proporcija.

Akivaizdu, kad bet kokios diskusijos apie mokesčių politiką išsivengiamai sulauks probieriško argumentų apie per didelį apmokestinimą ir prosocialines programų argumentų apie valstybinio biudžeto deficitą ir mokyklų, policijos, gaisrininkų, ir kitus panašius poreikius. Nepaisant mano nuosaukių politinių įsitikinimų, reikalaujančių kompromiso šioje srityje, dabar aš manau, kad net didesnio masto užsienio investicijos (daugiau negu 90% viso pradinio kapitalo) turėtų turėti tokias pat mokesčių lengvatas, kaip ir bendrijos — bendros įmonės su 25%-75% užsienio kapitalu. Baisi Lietuvos ekonominė situacija neleidžia jos vyriausybei prabangos riboti bet kuriuos užsienio kapitalo šaltinius, išskyrus tokius šaltinius, kurie galėtų būti panaudojami visiškai Lietuvos turto vagestei ar niekinimui.

Potencialių užsienio investorių finansinį susidomėjimą Lietuva, kaip ir visa Vidurio ir Rytų Europa, turėtų kelti darbo jėgos produktyvumas. Didžioji lietuvių dauguma yra ne kvalifikuoti ir neskatinami darbuotojai, kuriems niekada nebuvo mokamas atitinkamas atlyginimas už jų darbą.

Iš asmeninių diskusijų Lietuvoje su mažais biznierių, man atrodo, kad lietuviai dirbs, jei gaus atitinkamus nurodymus iš savo tiesioginių viršininkų, paprastai iš pačių biznierių. Tuo tarpu daugelis jų neturi pakankamai išugdytos disciplinos testuoti esmę sudaro skatinimas daugiau ar mažiau lygiavertės finansinės partnerystės tarp užsienio investorių ir Lietuvos vietinių kapitalistų.

Investavimas į Lietuvą: pramoninių analizės

Stengiantis prognozuoti ir patarti tokiai auditorijai, kurios pramonės šakos gali būti ekonomiškai pelningos, investuojant į Lietuvą, visų pirma turėtų racionalių kriterijų, pagal kuriuos tokie sprendimai daromi, sąrašą. Modernios Vakarų finansų teorijos moko, kad kapitalo investavimo sprendimus pinigų įdėti į vieną projektą, bet ne į kitą, nulemia patį akcinės bendrovės veikla. Sėkmė arba pralaimėjimas šioje srityje turi svarbiausius padarinius firmos akcijų ir obligacijų sėkmei rinkoje ir firmos išlikimui bei pelningumui ateityje.

Vakarų verslai investavimą projektus įvertinti ir prioritetą nustatyti naudoja kelėtą metodų. Paprasčiausias yra atsipirkimo metodas (payback method), kuris įvertina, per kiek metų investicijos grynujų pinigų srautai (net cash flow), ne tik uždarbis, kompensuos firmos pradines išlaidas. Savaimė aišku, kuo trumpesnis atsipirkimo laikotarpis (payback period), tuo pageidautinesis projektas, esant kitoms sąlygoms toms pačioms.

Pavyzdžiui, jei pastatyti naują automobilų fabriką Kaune kainuoja 1 milijonas litų, ir po mokesčių yra tikimasi per pirmus darbo metus gauti gryną pinigų srautą lygų 500,000 litų, tai atsipirkimo laikotarpis yra 2.00 metai. Jei tokia pat gamykla Šiauliuose kainuoja 800,000 litų ir tikimasi grynujų pinigų srauto po mokesčių: 0 — pirmais metais, 400,000 litų — antrais metais, 200,000 litų — trečiais metais, 100,000 litų — ketvirtais metais ir 200,000 litų — penktais metais, tai atsipirkimo laikotarpis čia yra 4.50 metų, darant prielaidą, kad pirmi 100,000 litų penktais metais yra gauti iki metų vidurio. Nežiūrint to, kad Kauno įmonė kainuoja daugiau, pagal šį kriterijų geriau investuoti į ją, nes greičiau yra padengiamos pradinės išlaidos.

Atsipirkimą apskaičiuoti yra labai lengva, ir gal tai iš pradžių, atsisgaunant Lietuvai, galėtų būti visiškai Lietuvos turto vagestei ar niekinimui.

Pirma, jis neatsižvelgia į pinigų srautų terminus atsipirkimo periodo metu. Pavyzdžiui, tarkime, kad McDonald's akcinė bendrovė JAV ruošiasi statyti ne priklausomą filialą (franchise) Palangose arba Vilniuje. Tarkime, kad pradinės investicijos jiems kainuos 10 milijonų litų tiek viename, tiek kitame mieste, ir atsipirkimo laikotarpis yra lygiai 3.00 metai kiekvienoje vietoje. Bet tarkime, kad Palangos nuosavas filialas per pirmus metus, sumokėjęs mokesčius turės 5 milijonų litų pinigų srautą, antrais metais — 3 milijonų, ir trečiais metais — 2 milijonų. Ir tarkime, kad Vilniaus nuosavas filialas per pirmus metus, sumokėjęs mokesčius, turės 1 milijono litų pinigų srautą, per antrus metus — 1 milijoną, per trečius metus — 8 milijonus. Savaimė aišku, kad Palangos inves-

ticijos pageidautinesnės, nes greičiau ateina daugiau pinigų. Antra, atsipirkimo metodas neatsižvelgia į visus pinigų srautus, uždirbtus po atsipirkimo laikotarpio. Mūsų pirmame pavyzdyje, tarkime, kad Kauno automobilų gamykla veiks tik 5 metus, grąžindama kiekvienais metais 500,000 litų pinigų srautus. Tuo tarpu tikimasi, kad Šiaulių gamykla 25 metus vis duos apie 200,000 arba 300,000 litų pinigų srautus investoriams kiekvienais metais. Atrodo, intuityviai aišku, kad turėtų būti statoma Šiaulių gamykla, nors ji turi ilgesnį atsipirkimo laikotarpį negu Kauno gamykla.

Kapitalo investicijų grynosios esamosios vertės (net present value NPV) metodo pranašumas glūdi tame, kad jis naudoja diskontuotus pinigų srautus. Laikas yra taip pat prekė, kaip ir bet kuri kita prekė. Jis turi investavimo vertę, nes investavus didelius pinigus į vieną projektą, jau neįmanoma jų panaudoti kitoms investicijoms. Vakarų ekonomistai tai vadina prarastų galimybių lėšom (opportunity costs). Tinkamas šio ir kitų metodų aprašymas, tokių kaip vidinės pelno normos (internal rate of return IRR) kriterijus, išsėna už šio pranešimo ribų. Tad toks diskontuotų pinigų srautų metodas yra bendrai priimtas kaip geriausias kelias įvertinti projektus.

Šie metodai daro prielaidą, kad pinigai, gauti pirmais metais, turi didesnę vertę, negu tie patys pinigai, gauti antrais metais, ir taip toliau. Kuo ilgiau investorius turi laukti atgauti savo pinigus, tuo mažesnė vertė jis teikia pinigams. Yra sakoma, kad pinigų srautai yra diskontuojami palūkanų norma, kuri vadinama diskontavimo norma. NPV metode ši diskontavimo norma yra vadinama akcinės bendrovės kapitalo lėšom arba investoriaus pageidaujama metine pelno norma. IRR metode ši norma yra vadinama unikalio vidine projekto pelno norma arba realia metine pelno norma.

Koks būtų projekto parinkimo kriterijus sėkmingai užsienio investicijai tokioje aukštą riziką turinčioje aplinkoje, kaip Lietuva? Darant prielaidas, kad bus priimtini mokesčių tarifai, investorių pasirinkti tokias bendras įmones, kuriose būtų greita pinigų apyvarta ir trumpas atsipirkimo laikotarpis. Kelerius ateinančius metus nėra jokios prasmės investuoti į ilgalaikius projektus net su puikiais potencialiais pinigų srautais tarp 10 ir 20 metų, pradedant skaičiuoti nuo dabar.

Stabilios politinės struktūros dar nėra saugiai įtvirtintos. Dar nėra galutinai suformuota Lietuvos policija ir armija, daromos investicijos yra mafijos tipo kriminalinių elementų veiksmų lengvai pažeidžiamos. Beveik visiškai trūksta ekonominės infrastruktūros (įskaitant tokius veiksmus, kaip telekomunikacijos, transportas, energijos pasiūlos prieinamumas, galimybė pasinaudoti draudimų padengimais, esant pasikeitimui prieš privačios nuosavybės teises ir rizikai bei kitus).

Taigi besiuošančiam rizikos verslininkui reikia sutelkti dėmesį į trumpalaikius pelningus projektus. Iš šių investicijų pelno gali būti vėl po truputį daromos naujos ir didesnės investicijos.

Dabar keletas specifinių rekomendacijų. Sutinku su dabartiniais kitų lietuvių autorių darbais (pvz., Juozas Šaltinis, „Lietuvos Valstybės ekonominis atkūrimas“, Čikaga, 1991; Kęstutis Glaveckas, „Estai ir latviai mus lenkia“, *Gimtas kraštas*, 1991 spalio 17-23), kad neatidėliojant visų pirma reikia rekonstruoti ekonominę infrastruktūrą.

Tai apima vakarietiškos bankų sistemos sukūrimą su pagrindinėmis investicijomis ir elektronikos ir kompiuterių technologija. Turėtų būti leista užsienio bankams Lietuvoje įkurti filialus. Nors jie gali nuvilninti klientus nuo vietinių bankų, bet dabar yra gyvybiškai būtina jų techninė ekspertizė ir potenciali „gilios kišenės“ finansinė parama iš pagrindinių centrų. Taip pat yra reikalinga nauja telekomunikacijos ir transporto sistema. Savo viešnagės Lietuvoje metu aš buvau be galo apstulbin-tas žemos kokybės telefono ir geležinkelio aptarnavimo. Ir nors Lietuvos plentai yra stebėtinai aukštos kokybės, galbūt geriau si buvusioje senojoje Sovietų Sąjungoje, turi būti iš naujo sukurta dabar naudojama krovinių mašinų pervežimo sistema.

Baltijos šalyse amžiais buvo populiaru kurortinė industrija. Net ir komunistinės santvarkos metais sovietuose buvo populiarūs tokie kurortai, kaip Palanga, Druskininkai, Nida ir kiti. Turėtų būti suteiktos visos mokesčių privilegijos, užsienio investicijoms į viešbučių, restoranų ir kempingų zonų statybą, nes turizmas yra aplamai žinomas visame pasaulyje kaip palyginti pigus, turintis aukštus pinigų srautus biznesis.

Čia reikėtų paminėti Lietuvos eksportinių pramonės šakų vystymą, nesulaukiant tiesioginio užsienio investorių susidomėjimo. Juozas Šaltinis nurodė žemės ūkio produkcijos gamybos ir lengvosios pramonės gamybos šakas, kaip galimus eksporto šaltinius.

Nepriklausomybės laikotarpiu iki 1940 metų Lietuvos ekonominio stiprumo šerdis buvo eksportas, susijęs su maisto produktais. Bet 50 metų kolektyvizacijos suardė žemės ūkio sektorių. Troškimas privatizuoti mažus žemės sklypus yra tik pirmas žingsnis, žengiant efektyvių plataus masto gamybių link, kaip matyti iš Vakarų patyrimo. Tai truks mažiausiai 10 metų, kol Lietuvos maisto produktai pasidarys pajėgūs konkuruoti su likusio pasaulio produktais kokybe ir kiekybe.

Iki tol investicijos turėtų būti nukreiptos skatinti savarankišką apsirūpinimą ir mažinti chroniškus trūkumus, ko aš pats ten 11 mėnesių buvau liudininkas. Ypačiai reikėtų susirūpinti vaisių ir uogų derliaus sumažėjimu per pastaruosius 10 metų. Duomenys (iš „Lietuva skaičiais“, Lietuvos statistikos departamentas, Vilnius, 1990) rodo, kad 1981-1985 metais buvo gauta daugiau kaip 192 tūkstančiai tonų vaisių ir uogų per metus, per 1986-1990 metus — tik 147 tūkstančiai tonų, o per 1990 metus — tik 86.5 tūkstančiai tonų. Žemos šių maisto produktų kainos padarė, kad vietoj jų ūkiai pradėjo auginti javus, tokius kaip rugiai ir kviečiai. Toks ir kiti maisto disbalansai turėtų būti sustabdyti, jei Lietuva nori išvengti per didelės priklausomybės nuo kaimyninių šalių maisto importo.

Net ir dabar lengvosios pramonės gaminių eksportas yra įmanomas tik į Rytų Europą. Senojoje Sovietų Sąjungoje Baltijos respublikos gamino palyginti aukštos kokybės prekes eksportui. Bet Lietuva negali tikėtis konkuruoti savo dabartinės pras-

tos kokybės televizijos aparatais, dviračiais, šaldytuvais, skalbimo mašinomis, elektroniniais prietaisais ir t.t. su vokiečiais, švedais, danais ir net suomiais.

Užsienio investoriai ir lengvosios pramonės šakos realistiškai gali nesitikėti gauti pelno dar ilgesius metus. Bet koks privatizuotos firmos uždarbis turės būti reinvestuotas, jei ji sieks įvykdyti pilną pastatų ir įrengimų rekonstrukciją ir reorganizavimą. Atsipirkimo periodą gali sumažinti tik stambus kapitalo ir darbo atitekėjimas iš Vakarų Europos ir Šiaurės Amerikos.

Ekonomistas Jeffrey Sachs pažymėjo, kad Vakarai turėtų padėti Baltijos valstybėms apmokėti jų energetines skolas. Iš ekonomiškai besireformuojančios Rusijos negali būti tikimasi tolesnio kuro pardavimo dirbtinai žemomis kainomis. Tai turint omenyje, potencialiai pelningos užsienio investicijos gali būti pramonės šakos, susijusios su energijos tiekimu.

Kas nustebino mane praėjusiais metais Lietuvoje, tai be galo centralizuota šildymo ir karšto vandens kontrolė. Gyventojai visai negali kontroliuoti savo kambarių temperatūros. Kiekvienas gauna tą patį temperatūros lygį. Ir mažiausiai 2 kartus per metus, neatsižvelgiant, kaip šalta yra gegužės ir spalio mėnesiai, gyventojams vadinamą „valymo laikotarpiu“ metu išjungiamas šiluma ir karštas vanduo. Kai ši sistema taps decentralizuota, tada turėtų būti potenciali rinka izoliacinių medžiagų, namų temperatūros reguliavimo įrengimų, erdvės šildytuvų ir kitų panašių įrengimų pardavimui. Nors iš pradžių bus kritiškai reikalinga Vakarų vyriausybės pagalba, čia gali būti galimybių ir tam tikrom privačių bendrų įmonių iniciatyvoms.

Aš sutinku su dr. Sachs, kad reformos Baltijos valstybėse įvyks greičiau negu pačioje Rusijoje. Sachs taip pat mano, kad reformos Baltijos šalyse nebus lėtesnės negu likusioje Rytų Europos dalyje, pvz., Lenkijoje. Jis pataria, kad Vakarų vyriausybės pačios finansškai palaikytų demokratines reformas ankstesnėje Sovietų Sąjungoje.

Sachs galvoja, kad pačios Didžiosios septyniukės (G-7) interesus labai yra finansiškai ir ekonomiškai palaikyti demokratines jėgas Rusijoje ir Ukrainoje. Bet jis mano, kad už tiesioginę vyriausybę pagalbą Baltijos valstybės turėtų būti atsaikings Skandinavijos šalys, tokios kaip Švedija, Danija ir kitos. Kaip Amerikos lietuvių, dėl to aš turiu nedviprasmišką nuomonę. Kad ir kas bebūtų, Vakarų drauge teikiamos finansinės pagalbos paketas turėtų teisingai tekti visai Rytų Europai. Kalbant apie Lietuvą, reikėtų pasakyti, jog per daug yra Šiaurės Amerikos lietuvių „lobbyists“, kad leistų JAV arba Kanados vyriausybės panaikinti tam tikrą finansinę atsakomybę prieš Baltijos respublikas.

Pabaigai — turiu keletą asmeninio pobūdžio rekomendacijų investicijoms, besiremiančių mano kontaktais, užsimezgusiais vienuolikos mėnesių viešnagės Lietuvoje metu. Trėdamas omenyje kurortinį Trakų pilies zonos (netoli Vilniaus) potencialą, akcinės bendrovės „Žalgiris“ steigimo grupės pirmininkas ir karaimų lyderis Danielius Jutkevičius siūlo paslaugas ir bendradarbiavimą, organizuojant poilsį ir rekreaciją, ypač lietuviams ir jų palikuonims iš kitur. Pernai vasarą buvo atidaryta Lietuvos Prekių birža. Vienas iš pagrindinių iniciatorių buvo Darius Mokus, jis taip pat susiries su firma „Investicija Lietuvoje“, kuri siekia pritraukti užsienio partnerius bendroms įmonėms. Deltuvos Prekybinė akcinė bendrovė domisi užsienio partne-

(Nukelta į 4 psl.)

Irena Milkevičiūtė – Norma operoje Norma (kairėje) ir Violeta operoje „La Traviata“.

Koncertai nuo Atlanto iki Ramiojo vandenyno

Pastaruoju laiku mūsų spaudos puslapiuose vis daugiau randame grėsmingų straipsnių dėl mūsų išeivijos meninių jėgų menkėjimo. Užsidaro viens po kito ansambliai, dainų grupės, teatrai. Neturime prieauglio, kuris pakeistų žymius solistus, kaip Barą, Stankaitę, Vaznelį ir kitus, kurie gaivino mūsų dvasią. Tačiau esame laimingi tuom, kad Lietuva yra laisva ir yra galimybė sušviesti mūsų laisvos tėvynės žvaigždėms. Tokia galimybė jau ne pirmą kartą mums suteikia Lietuvių Fondas, atsišviesdamas čia iškiliausius Lietuvos operos solistus ir suorganizuodamas seriją koncertų didesnėse lietuvių gyvenvietėse Amerikoje.

Šiais metais reto meninio lygio koncertus atliks Lietuvos operos solistai: Irena Milkevičiūtė ir Vaclovas Daunoras, o jiems akompanuos Lietuvoje pasižymėjęs pianistas Robertas Bekionis. Visų trijų vardai mūsų išeivijai – jau gerai žinomi. Tiek solistė Irena Milkevičiūtė, tiek solistas Vaclovas Daunoras dainavo ne vienoj mūsų apylinkė ir jie visur lietuviškos visuomenės buvo labai šiltai sutikti ir gerai įvertinti.

Solistė Irena Milkevičiūtė – maloni, savo kuklumu nesiveržianti ir pagryvas, bet savo skambiu, išlavintu malonaus kolorito balsu sužavi klausytojus. Ji Čikagos Lietuvių operos spektakliuose triumfavo, atlikdama pagrindines roles – Leonorą „Trubadūre“ ir Aldoną operoje „Lietuviai“. Artėjančių koncertų proga užkalbinam patią solistę:

— Kas paskatino Jus eiti į muzikos pasaulį ir kada pradėjote domėtis dainavimu?

— Dainuoti ėmiau vaikystėje, augdama Dzūkijoje. Močiutė buvo gera kaimo dainininkė ir jos įdainuotų liaudies dainų (raudų) yra įrašyta liaudies fondo archyvuose. Ji mane mažą jau mokė dainuoti, sakė, dar nemokėjau gerai kalbėti, o jau stipriai traukiau. Vienas senolis grojo akordeonu, kitas smuiku (skripka), mama mokėjo groti mandoliną, abu tėveliai turėjo gražius balsus. Nuo vaikystės supo liaudies daina ir muzika.

Kai man suėjo keturiolika metų, stojau į muzikos mokyklą mokyti kanklių, dirigavimo. Ten buvau mokoma groti fortepijonu ir solfedžio bei harmonijos. Vėliau įstojau į Lietuvos valstybinę konservatoriją, nes noras dainuoti nedavė ramybės.

— Kur ir pas ką teko lavinti balsą?

— 1974 metais, pati paruošusi stojamųjų egzaminų programą, buvau priimta į II kursą mokyti

dainavimo toje pačioje valstybinėje konservatorijoje Vilniuje pas profesorių Zenoną Paulauską. 1978-1979 metais tobulinausi La Scala teatre pas Gina Cigna.

— Kas daugiau prie širdies: opera ar liaudies dainos?

— Liaudies daina tai yra mūsų dvasinės būsenos išraiška. Per dainą mes išreiškiame savo skausmus, liūdesį. Ir atvirkščiai: daina žmogų nuramina jo varguose, nelaimėje ir uždega kovose, padaro nepalaužiamą. Opera tai mano kūrybinio kelio tikslas, esmė. Opera tai visų menų sintezė, į kurią aš stengiuosi įsiterpti ir susilieti su jos pasauliu (su jos turiniu, muzika, plastika, su tos epochos heroje). Jei man tas pavyksta, jaučiu, kad ir publika išgyvena, tiki...

— Kur Jūs daugiausia dainuojate? Kur teko dainuoti už Lietuvos ribų?

— Daugiausia dainuoju Lietuvoje. Nemažai esu dainavusi solinių koncertų, operų bei stambios formos kūrinių su orkestru Rusijoje (Leningrade, Maskvoje ir kituose miestuose), Estijoje, Latvijoje, Armenijoje, Gruzijoje, Moldavijoje, Ukrainoje, Uzbekijoje, Sibiro miestuose. Dar dainavau JAV, Brazilijoje, Argentinoje, Urugvajuje, Austrijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Sicilijoje,

Švedijoje, Danijoje, Japonijoje, Filipinuose, Malazijoje.

— Ar esate išleidusi savo įdainuotų plokštelių?

— Yra įrašyta keletas plokštelių. Nemažai įrašų yra radijo ir televizijos studijos fonduose, kur įdainuota lietuvių liaudies dainų ir romansų, o taip pat ir kitų pasaulinių kompozitorių kūrinių.

Lietuvos operos solistas ir Lietuvos konservatorijos profesorius Vaclovas Daunoras, pasižymėjęs ne tik Lietuvoje, bet ir už jos ribų, o taip pat ir Amerikos lietuvių tarpe. Jo laikysena scenoje, vaidyba, muzikalumas ir gerai išlavintas balsas rodo, kad jis nestovi vietoje, o vis tobulėja. Jo koncertų programos kruopščiai paruoštos ir melodingai skamba. Ir dabar solistas Vaclovas Daunoras atvyksta į Ameriką su visai nauja programa, kuria turės progos gerėtis išeivija.

— Amerikoje Jūs lankotės ne pirmą sykį. Prieš porą metų Lietuvių Fondas buvo surengęs kelis Jūsų koncertus lietuvių apylinkėse. Kokius įspūdžius turite apie mūsų visuomenės koncertų lankytojus?

— Pirmiausia ačiū Lietuvių Fondo žmonėms. Prieš porą metų (Nukelta į 4 psl.)

Vaclovas Daunoras operoje „Boris Godunov“

Dabar mėnulis jaunas, nematomas jo veidas. Tamsa žvaigždynus dengia, tamsa užtemdo langus, tamsa kelius užgula į gimtąją sodybą.

Priimkite, žemynai, priimkit, žalios salos, ir veskit, baltos bangos, tolyn nuo Šiaurės siaubo nuo geležies grandinių, kurie jau nukalti džiaugsmui surakinti, sukrūvint mūsų žodžiams.

Dabar mėnulis jaunas, ilga bus jo tamsa.

PASKUTINIS RUDUO

Ten mano tėvas amžinai gyvena: Telsių kalnely žiba žibūrys, o pajūry, bangų ir smėlio žemėj, per vasarą su broliu kalbas vytūrys.

Ten motina mums patalą paklojo ir tarė seseriai, sugrišk namo. Dabar trys kryžiai ant kalnelio stovi, širdy trys kryžiai ir gaudus ruduo.

Ten mano brolis žirgo nebekinkė. Taku pareisiu, tarė, pro rugius. O žmonės verkė ir giedojo susirinke, kad šis ruduo toks liūdnas ir gaudus.

Tenai sesuo jau nebeuždė drobių, užteko audeklo jos įkapėm. Trys kryžiai ten, aukštam kalnely, stovi, trys kryžiai rudeniu ir mums abiem.

DŽIUGO KALNAS

Žemaitiškai dar ošia Džiugo kalno medžiai, žemaitiškai sau kalbas paupio vėdrynai. Upelis prie malūno žemaitiškai čiurlena, o kai naktis užsina, kai sužiaja vėjai, kalno gilumoje kažkas dainas dainuoja, kažkas legendas audžia, kažkas užmiršt neleidžia Džiugo kalno medžių.

TELŠIAI

Banguoja erdvėje Žemaičių panorama, iš tolo katedra balta, apgaubus savo žeme, tyliai poteriauja.

Gatvė jau liejasi vargonai, ankstyvą rytmetį pabudę, į tamsiaveidį ežerą, į Rainių miškelį, kur prisikėlė kankiniai, žemaičiai kantriai tylūs, savosios žemės neišdavę, gieda sopulingą giesmę be žodžių, be garsų, tiktai eglyno ošimu, švelniu vargonų gaudimu.

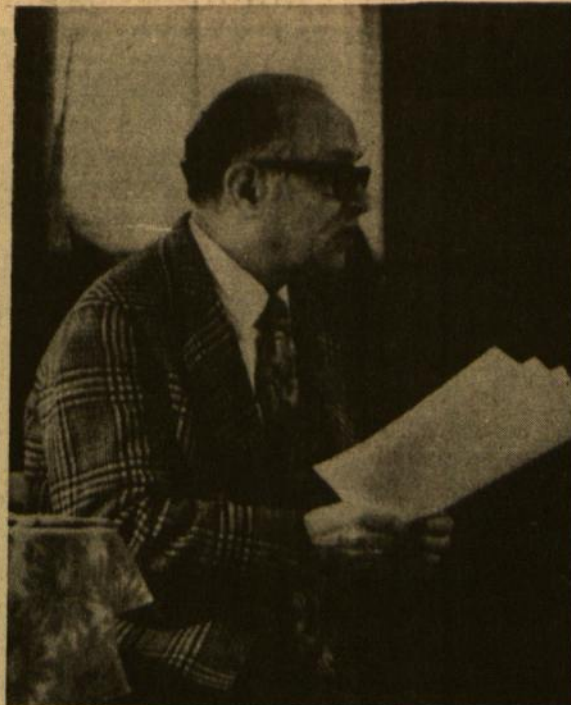
KAUNAS

Invalidų trimitai, Laisvės varpas, taip ir liko skambėti giliai po žeme tarp akmenų šventųjų laukų, krauju nudažytų.

Taip ir liko skambėti giliai po žeme bažnyčių varpai, kad išsaugotų protėvių giesmę nuo širdies atšiaurios, nuo akių negerų.

Skamba ir skamba Žemė šventa, kur tik paliečia pėda.

Aleksandras Radžius

Aleksandras Radžius

KEMPTENAS

Sulaukė žiemos Grūntenas melsvas, nusnigo baltai ant šlaitų. Suskambo viduramžių bokšte varpas, sustingo naktis virš stogų.

Čia lauksim aušros, ramaus sugrįžimo, čia lauksim pavasario žalio. Čia bus tik stotelė, tik poilsis trumpas, kad šaknys nemirtų išale.

Neaušo aušra. Pavasario žalio nebuvo tų metų gegužų.

1,000 SALŲ

Atklysta ir čia kai kada Nemuno žalio banga pasidžiaugti pila. Zavacon, prisiglaust prie laukinio akmens, prie pušaitės vienuolės šaknų ir užmigti giliai Ontario šalto glėby.

BALTIMORĖ

Burėm pasipuošę vandenai atsispindi marmure ir languose, atsispindi nepažįstami veidai, beldžiasi širdin žodžiai svetimi, svetima daina.

Paskutinis miestas žemėj nepažintoj, paskutinis uostas jūroj nesavoj.

INDĖNŲ KILIMAS

Čia stumbro užmirštas sodas, mėnulio nualpusi žemė, skulptūros padykusio vėjo, vandens ir saulės kolažas.

Tik paukščio sparnams ir mėlynei

atsiveria prerijų džiaugsmas, kai slėnio kalvom išrašytas banguoja kilimas margas.

MANDANŲ KAPAI

Mandanų turtų neapsaugojo upė nei žemė gera.

Vandeniu plaukia krauju paraudus strėlė – mandanų mirtis.

Pateka klony žemės žali spinduliai – mandanų kapuos.

Plaukioja saulė Missouri šaltam vandeny, rauda tautos.

INDĖNŲ AŠAROS

O, raiteli Sioux, kur tu nujosi kalvom? Kur tu sustosi?

Pavysi vėją ir vanago šešėlį, o, raiteli Sioux,

tik nepavysi rytų saulės laiko, o, mėnulio Sioux.

Kraujas tekėjo upėm rytuos, vakaruos, nuplukdė tave,

ir tavo plunksnos stiklė sustingo šaltam, o, raiteli Sioux.

Nepažinojai Nemuno krašto kalvų, o, raiteli Sioux.

Krauju ir kančia susijungė upės, o, raiteli Sioux.

Jau nebejosi, vėjo nevysi kalvom, o, raiteli Sioux.

Aš dar parjosiu, upei save gražinsiu ir žemei šventai.

PIETŪS IR ŠIAURĖ

Kalėdinių palmių žaliu vainiku apsijuosia kelias.

Tada suliepsnoja diena ir naktis ir jų vakarinis dangus.

O Šiaurės žvaigždė iš mano šalies į palmių rankas ašaras lieja.

Čia palauksim bangu, linksmi atbėgančių su vainikais baltais ant galvų.

Ir bus tautinių šokių šventė, vėjas pagrišė dūdele, šoks ant mėlyno kranto smėlis ir banga.

Ir jaunas vėl, ir vėl tamsa. Tegų sužydi žvaigždės baltos, tegu atsiskleidžia visa visata ir jos veidas šaltas. Te amžinybės ramumu nakties gili tamsa nušvinta. Čia mano miestas. Aš einu šio miesto vartų atrakinti. Namai ir gatvės tarp žvaigždžių, langai melsvom ugnelėm švyti. Čia gimsta posmai pamažu, skubu žodžius jų užrašyti, kol jaunas mėnuo, kol tamsa, kol per ugnią Paukščių Taka regiu artėjančią visatą.

ŽVAIGŽDYNŲ UPĖ

Nuo Poliaros, nuo Grigo Ratų, nuo Rigelio, nuo milžino Oriono kojų sruvena upė, pilna šviesos,

kaip Nemunas,

pilna žvaigždžių,

kaip Nemunas,

pilna sukrūvintų dienų ir valandų,

kaip Nemunas,

ir liejas pabaigon,

Baltijon,

Viešpaties žvaigždėn —

Achernar.

PASIKALBĖJIMAS

SU DIDŽIUOJU ŠUNIM

Nebuvo Sirijus aukštai iškilęs, tiktai per sprindį virš kalnelio. Galėjau jį paglostyti, paliesti blizgantį jo kailį, galėjau jį pakalbinti, paklausti, ką beveikia tarp mėlynų ramunių, kai jau seniai užmiršo senovinę sargybą virš Nilo tvinstančių krantų.

Paglosčiau Sirijų, ir jau naktis — nebe naktis, tiktai tylus andante, su žvaigždėmis besikalbant

ERIDANO UPĖ

Nuo Rigelio, nuo šiaurės ištakų vingiuoja upė, vingiuoja Nemunas, vaishi šviesos srovė, rami ir nerami, pradžia ir pabaiga, Viešpaties malda.

Plaukiu upe stiklo valtimi per degančias bangas į paskutinį uostą — Achernar.

(Iš Aleksandro Radžiaus naujausio eilėraščių rinkinio Keliaujame abu, mėnuli. Brooklyn, New York: Darbininkas, 1991)

Naujovės senos parodos tęsinyje

DANAS LAPKUS

Vasario 14 dieną Jaunimo centro Čiurlionio galerijoje, Chicago'je, Algimanto Kezio dėka buvo atidaryta paroda „Dailė '92“. Joje rodomi 24 autorių tapybos, grafikos, tekstilės ir keramikos 72 kūriniai. Teoriškai paroda yra 1991 metais pavasarį įvykusios didžiulės parodos, reprezentavusios svarbiausių visų kartų lietuvių išeivijos dailininkų kūrybos raidą, tęsinys. Tačiau praktiškai ji išsprūdo iš Algimanto Kezio koncepcijos rėmų (ar neįsąugo iki tų rėmų). Išskyrus 4-5 rimtus „pernykščius atsilikėlius“ žiūrovų laukia 20 iš pirmo žvilgsnio atsitiktinai į Chicago patekusių dailininkų, eksponuojančių, iš pirmo žvilgsnio, atsitiktinius darbus. Ne taip rimta, bet įdomu ir netikėta. Juk prasideda nenumatyti dalykai išeivijos dailės gyvenime, tik prieš keletą metų tokiaame aiškiaame ir užkonservuotame. Atsiranda nauji pokario pabėgėlių vaikų vardai, dažnai jau ne lietuviškai skambantys, atsiranda jauni ir energingi nauji išeiviai iš šiandieninės Lietuvos, nenutrūksta keliaujančių dailininkų srautas.

Lietuvoje populiari idėja apie išeivijos ir tėvynės kultūrų vieningumą, susiliejančią amžiams, Algimanto Kezio rengniuose randa geriausią įsikūnijimą. Tačiau Lietuvoje šios parodos, deja, dar mažai žinomos ir rūpimos, tesulaukia šaltoko smalsumo. Chicago's lietuviai, visą gyvenimą puoselėję negausias tautiškos dailės pajėgas, lyg ir turi pagrindo nerimauti dėl vis daugiau sienų ir grindų užimamųjų su sovietais susijusių mokymų mokinių, kurie jau nebėra išeivijoje brangių prieškarinio Lietuvos laisvės simboliai. Tai panašiau į komedijos galą. Šios dvi nihilistinio pobūdžio reakcijos leido prasiveržti vienai pozityviai. Būtent šiemetinė paroda išsiskleidė dabartinės jaunimo emigracijos vėliava. Beveik pusė eksponuojančių savo darbus dailininkų — neseniai atvykę iš Lietuvos. Vien savo buvimu ir lygiavertiu su amerikiečiais pasirodymu jie netikėtai gavo šansą tapti šimtų, tūkstančių iš Lietuvos dabar atvykusių jaunuolių pilnavertiškumo simboliu. Naujos emigracijos nauji dailininkai. Tai jau įvykęs faktas (!), savo reikšmingumu gerokai stelbiančis estetiškai parodos vertę.

Išeivijos ypatumai apsprendė bendriausios parodos vaizdo ypatumus. Ekspozicijoje skiriasi

Dalis dailininkų, dalyvavusių šiemetinės Vasario 16-osios parodos „Dailė '92“ atidaryme vasario 14 dieną Čiurlionio galerijoje, Chicago'je.

Pirmoje eilėje: Vilija Aleksandra Elvaitė, Alvydas Pakarklis, parodos organizatorius Algimantas Kezis. Antroje eilėje: Aleksandras Marčiulionis, Eglė Brė-

dikienė, dailėtyrininkas Danas Lapkus, Rasa Sutkutė, Rimgalė Jonynaitė-Zotovienė, Ada Sutkuvienė, Andrius Stankus, Petras Aleksa, Magdalena Birutė Stankūnienė, Marytė Ambrozaitienė, Elena Gailiūnienė, Marytė Gaizutienė ir Vida Kristolaitytė.

Martyno Vidzbelio nuotrauka

dvi stambios kūrinių grupės: „tikrujų“ Amerikos lietuvių ir „naujųjų“ Amerikos lietuvių. „Tikrujų“ meninė koncepcija — nesuinteresuota saviraiška ir idėjiškumas. „Naujieji“ siekia efekto, teatrališko reikšmingumo. Ir tai natūralu, jų kova už vardą ir vietą dar priešakyje. Nors prasciausiai parodos eksponatai yra „naujujų“, bet, mano nuomone, patys geriausias taip pat iš jų tarpo — tai Kosto Ulevičiaus „Arbata“ (1991).

Kas dar patraukė dėmesį?

Tragiškos, skubantios viską išsakyti Jadvygos Paukštienės drobės. Jų švelnus spalvingumas, jau keletą metų ieškantis stipresnių akcentų, parodos darbuose lyg pasiduoda kontūrai, užvedančiam trūkčiojančio ritmo mašiną. Virpančios, persipynusios, susiplakusios figūros, rodos, negali išsiveržti iš geltono nevilties ir kančios chaoso. Išraiškos dramatiškumas ir nervingumas atitinka siužetus: „Bejėgiai“, „Pasimetėliai“, „Pražūtis“ (visi 1991 metų).

Audrius Plioplys rodo senus, bet nepasenusius kūrinius. Jo minties įtaigumas laiko nepažįsta. Dailininko kūrinių formos — raidės, atspindžiai, linijos — balansuoja ant reikalingumo ribos. Jų funkcija tėra sužadinti žiūrovo reakciją. Jei klasikinio ar labiau tradicinio pobūdžio kūrinių rizikingai siekia pasiglemžti visą meno mylėtojo sąmonę, tai Plioplio — koncentruojasi į kokią vieną temą ar

idėją, vardan aiškumo reiškiasi kuo lakoniškesnėmis ir, kartu, metaforiškai talpiomis priemonėmis. Todėl autoriaus kalba žiūrovui skamba aiškiai ir įtikinamai.

Kompiuteriniais bitais šviečia Andriaus Stankaus grafikos lakštai. Intriguojanti pati, lietuvių parodose dar neįprasta, elektroninė technologija, kurią Stankus vykusiai pasitelkė realizuoti savo sumanymams. Visgi „Vilniaus“ (1992) ir „Gamtos“ (1992) poveikį dominuoja perdėm neužmaskuotas daugiažodiškus

mas, didaktiškai literatūriškas siužetas, galbūt atėjęs iš plakato meno principų.

Be to, visą salę formų ir glazūrų grožiu kerejo Eleonoros Marčiulionienės „Vaza su gėlėmis“ (1975).

„Dailė '92“ nėra turtinga sedevrais, bet greičiausiai užims vietą istorijoje, kaip didelių permainų politikoje ir demografijoje, psichologijoje ir išeivijos meno konjunktūroje ženklas. Bravo Algimantui Keziui, kad šis ženklas buvo gautas ir parodytas visuomenei.

Nuomonės ir pastabos

Kritikos debesys ir pragiedruliai

Perskaičius dr. Lino Sidrio straipsnį „Už šviesią ir sveiką nepriklausomą Lietuvą“ (*Draugo* kultūriniame priede, 1992 m. vasario 15 d.), kilo noras padiskutuoti ten iškeltas mintis.

Šiandieną Amerikos medicininio aprūpinimo sistema eina per šio krašto kritikų rankas, ieškant geresnių kelių tinkamai aptarnauti visus žmones. Iš to prieinama išvada, jog šio krašto medicinos sistemai reikia būtinų pertvarkymų prieš iškeliant ją (tą sistemą) pavyzdžiu naujai atsiestatčiai Lietuvai.

Kalbant apie Amerikos daktarų žinių ir vėliausios tech-

nologijos investavimą į Lietuvos medicinos sistemą, kyla klausimas, ar tokios modernios klinikos būtų prieinamos kiekvienam jų patarnavimo reikalingam lietuviui. Gerai žinome, kad Chicago's ir jos apylinkių ligoninės kovoja „nagais ir raga“ už savo egzistencijos reikalingumą, technikos pranašumą ir nuolatinį finansinių įplaukų didėjimą. Ar mes to paties linkime ir lietuviai, kada aukštoji technologija kelia ir sveikatos aprūpinimo kainą, ir kartu, nebus prieinama kiekvienam pacientui.

Tie, kurie rūpinasi sumoderninti Lietuvos medicinos patarnavimus, turėtų suvokti, kad Lietuva negali būti staiga nukelta į 21-ąjį šimtmetį, bet būtų svarbiau jai leisti priaugti prie 1990-ųjų dešimtmečio su pajėgumu aprūpinti *visus* lietuvių medicinine pagalba, o ne vien tik tuos, kuriems būtų skirta leizerių klinika „radial keratomes“ daryti. Ar ne geriau būtų šiandieną koncentruotis į vieną aukštos medicininės technologijos centrą („a center of excellence“), ir tik vėliau skleistis į periferijos ligonines.

Būtų labai gera, kad Lietuvos daktarai Amerikoje galėtų praktikuoti ne vien Cook County, Chicagoje, tipo ligoninėse, bet ir tokio lygio, kaip Mayo Clinic arba universitetų klinikose, kur galėtų išmokyti gydyti pilnutinį žmogų, o ne vien jo fizinę pusę. Dažniausiai pilnutinį žmogų geriausiai supranta bendros praktikos gydytojai, kurie turėtų būti pirmieji supažindinti su moderniąja medicinos technologija.

Geriausiu linkėjimu siunčiami dr. Juozui Olekai, Lietuvos Respublikos Sveikatos ministrui, ir toliau su neapsakomu taktu išbalansuoti gydytojų priešpriešinę mintis ir atlaikyti gerų intencijų, bet dažnai klaidinga kritika. Ta gerų intencijų kritika

Koncertai nuo Atlanto

(Atkelta iš 3 psl.)

Algirdo Gražio, Roberto Bekionio ir mano koncertus JAV buvo numatę organizuoti ne Lietuvių Fondas, o kiti asmenys. Jie, paveikti pikto gando, tai daryti atsisakė. Atvažiavę į Čikagą ir tai sužinoję, atsidūrė be viltiškoje situacijoje. Stasys Baras ir Marija Remienė mus išgelbėjo, suruošė koncertus ir salės buvo pilnos klausytojų.

Lietuvos išeivijos žmonėms buvau, esu ir būsiu dėkingas. Prisimenant visas viešnages, JAV lietuviai visuomet sudarė tokias sąlygas, kuriose jaučiausi pilnaverčiu žmogumi.

— 1992 metais per visą kovo mėnesį Lietuvių Fondas organizuoja septynis koncertus. Šeši koncertai vyks lietuvių salėse, išskyrus New York'e, kur koncertas įvyks Carnegie Hall, miesto centre. Pastaruoju metu prisidėjo koncertas Houston'e, organizuojamas Lietuvių Bendruomenės apylinkės. Abu šie koncertai labiau skiriami vietinei amerikiečių publikai, o ne lietuviams. Kokią programą numatote pateikti New York'e ir Houston'e ir ar ji bus skirtinga kitose vietovėse?

— Lyginant Carnegie Hall ir Houston'e koncertų programą, keisis tik pirmos dalies kūriniai. Jie bus lietuvių autorių.

— Nuo pastarosios Jūsų viešnagės Amerikoje Lietuvoje įvyko daug pasikeitimų. Kaip tie pasikeitimai paveikė Jūsų, kaip dainininko, gyvenimą?

— Kaip žinia, visa Lietuva yra užimta vieninteliu ir svarbiausiu

Robertas Bekionis

dalyku — Nepriklausomybe. Lietuvos kultūrinis gyvenimas pradeda suporuoti vedančiasias nuostatas: dorovę, kompetenciją ir patriotizmą. Kaipgi visa tai veikia mano gyvenimą? Aš, kaip ir visa mano karta, pirmą kartą ragaujame laisvės vaisius, todėl negaliu sakyti, kad visi tie vaisiai prinokę ir skanūs. Laisvė mummyse pažadino skonių įvairovę.

— Daug metų Lietuva buvo izoliuota nuo pasaulio. Kaip pasisekė prasiveržti pro geležinę uždangą ir dainuoti kituose kraštuose?

— Pro geležinę uždangą pradėjau prasmukti nuo 1962 metų. Dainavau Lenkijoje, Vengrijoje, Čekoslovakijoje, Vokietijoje, Bulgarijoje, Kanadoje, JAV, Anglijoje, Italijoje, Prancūzijoje, Egipte, Suomijoje, Švedijoje. Visa tai ne-

buvo lengvai pasiekama, vyko kova tarp sąžinės ir karjeros, tarp propaguojamų „samonėjimo“ formų. Daugiau buvo liūdesio nei džiaugsmo.

— Kokie Jūsų tolimesni planai?

— Mano gyvenimo kelyje eršketų pakako. Į šią dieną atėjau beturtis ir beteisis, žinodamas, kad 1937 metais Nepriklausomoje Lietuvoje gimiau ir kad Nepriklausomoje Lietuvoje numirsiu. Manau, kad pagrindinis dalykas pasiektas.

Abiems solistams ne tik akompanuos, bet ir solo fortepijonu skambins Robertas Bekionis. Pianistas Robertas Bekionis, dabar Lietuvos konservatorijos „associate“ profesorius, buvo atskaitingas už Pirmojo tarptautinio Čiurlionio konkurso suorganizavimą, kuris įvyko 1991 metų rugsėjo 22-25 dienomis Vilniuje.

Šių iškilių menininkų koncertais Lietuvių Fondo vadovybė ruošiasi pažymėti 30 metų savo veiklos sukaktį. Koncertai įvyks: Detroit'e — kovo 1 dieną; Cleveland'e — kovo 8; Čikagoje — kovo 15; New York'e — kovo 21; Baltimorėje — kovo 29; St. Petersburg'e — balandžio 2; Los Angeles — balandžio 5; ir Houston'e — balandžio 12. Paskutinį koncertą organizuoja Houston'o LB apylinkė, kuriai vadovauja solistė Birutė Vizgirdienė. Visais kitais koncertais rūpinasi tų vietovių Lietuvių Fondo įgaliotiniai. Tikimės, kad lietuvių visuomenė šiuos koncertus gausiai lankys. Bet kokio dydžio įnašas į Lietuvių Fondą stiprina ir palaiko gyvą lietuvišką veiklą išeivijoje.

M.

Litas, mokesčiai ir užsienio investicijos

(Atkelta iš 2 psl.)

riais produktų pardavimui ir pardavimui Sankt Peterburge per jų būstinę Kaune. Jos pagrindiniai darbuotojai yra V. Veiverys ir A. Širvinskas. Tai yra tik kelios potencialios galimybės, laukiančios užsienio investicijų.

Su daugelio JAV lietuvių pensininkų noru grįžti atgal gyventi į Lietuvą kils poreikis vakarietiško tipo gyvenamųjų namų statybai ir pagyvenusių žmonių aptarnavimo vystymui, ko dabar Lietuvoje nėra. Žymių investicijų tokiems poreikiams patenkinti reikia ir sveikatos apsaugai, kuri po buvusios sovietinės tvarkos, yra apgailėtinoje padėtyje. Be čia paminėtų kontaktų yra ir kitų, kurie įrodo, jog yra pelningi susidomėjimams užsienio kapitalistams.

Yra visiškai aišku, kad ilgai skurdintai Rytų Europai, įskaitant dabar ir nepriklausomą Lietuvą, yra galų gale leista įeiti į bendrą valstybių rinką. Tad numatomas potencialių poreikių visokių rūšių prekių ir paslaugoms augimas. Apsukrūs užsienio investitoriai, nors ir rūpinasi čia besitęsiančiomis problemomis, ras kelius gauti pelną ir suteikti paslaugas šiems naujiems vartotojams.

LITERATŪRA

1. Bubnys, Edvardas L. „Kas pavyzdys Lietuvos Respublikai?“ *Atgimimas*, 28 (141), 1991 liepos 4-11.
2. Dolan, Edwin G., *Economics*. Chicago: Dryden Press, 1986.
3. Glaveckas, K. „Estai ir latviai mus lenkia“, *Gimtas kraštas*, 1991 spalio 17-23.
4. „Lietuva akaiziais“. Vilnius: Lietuvos Statistikos Departamentas, 1990.
5. Madura, J. *International Financial Management*. St. Paul, MN: West Publishing Co., 1991.
6. Šaltinis, J. *Lietuvos Valstybės ekonominis atkūrimas*. Čikaga: *Laisvės žurnalas*, 1991.

Juoz. Pr.

Jadvyga Paukštienė

„Pasimetėliai“, 1991
Aliejus, 22" x 28"

Iš Vasario 16-osios parodos „Dailė '92“ Čiurlionio galerijoje, Chicago'je, šių metų vasario 14-23 dienomis